

SCHOVAT SE. Některé děti se snaží do konfliktu rodičů nevměšovat a raději se zavrou ve svém pokoji. Jiné naopak volají policii.

Pomoc! Táta bije mámu

Svědky domácího násilí se stane nejméně 2500 dětí ročně. Stát často dokáže zakročit proti agresorům a pomoci týraným ženám, o děti se ale nikdo příliš nestará. Malí hrdinové potom léta bojují s traumaty.

Už se na to nemohl dívat. Čtyřletý chlapec se naučil zacházet s telefonem a pokaždé, když otec napadl matku, volal policii. V útlém věku bez cizí pomoci zvládl čtení a psaní, aby mohl podat zprávu o tom, co se děje v rodině. Nebyl nějak mimořádně nadaný, podle terapeutů spíše inteligentně podprůměrný. Šlo o jeho strategii k přežití.

Z dětí se zkušenostmi s domácím násilím se stávají „malí dospělí“. Jisté stránky jejich osobnosti jsou vyspělejší než u vrstevníků. Na druhou stranu si ale do dalšího života odnášejí traumata, která jen těžko překonávají.

Případ čtyřletého chlapce zaznamenala čerstvá studie Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí. Snaží se zmapovat situaci dětí vyrůstajících ve společné domácnosti s agresorem. Autorky se zaměřily na děti, jejichž matky prošly pražským azylovým domem pro týrané ženy Acorus. Chtěly zjistit, jaké dopady na ně měl život s násilníkem. Zpovídaly

pouze klienty, kteří jsou dnes ve věku kolem dospělosti. Nechtěly děti, které mají zážitky ještě čerstvé, vystavovat dalším traumátům.

Díky za koktání, táto

„Mám strach z toho, že dopadnu jako moji rodiče, že budu utopenej v dlužích, že to prostě nevyjde, že moje děti skončí někde v dětském domově bez rodičů. Mám strach z toho, že mě opustí přítelkyně a mám strach... mám strach z toho, že třeba umře někdo z mejch sourozenců. Z toho mám asi největší strach,“ zaznamenaly autorky jeden z rozhovorů s bývalými oběťmi domácího násilí. Další muž svou zátěž z dětství popsal takto: „Díky tátovi jsem vlastně začal koktat. A to mě drželo celou střední. Já jsem ty lidi na škole moc rád neměl, takže jsem byl před nima dost ve stresu. A přečíst něco nahlas byl pro mě strašnej problém. Ne, že bych neuměl číst, prostě mi to nešlo vyslovit. A než abych to odkoktal, tak

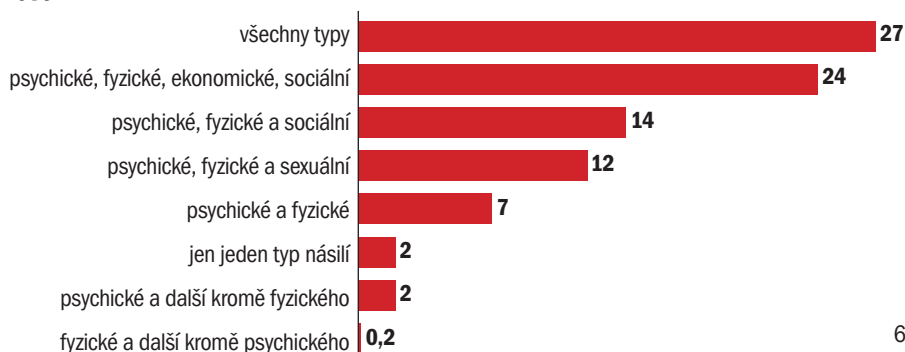
jsem byl radši zticha.“ Svého handicapu se zbavil díky knihám. Rozšířená slovní zásoba mu v mluveném projevu umožnila vyhnout se slovům, která mu nešla přes jazyk.

Čtyři respondenti mají podle spoluautorky studie Jany Barvíkové zkušenost i s jinou formou násilí vůči své osobě – ve dvou případech šlo o šikanu spolužáky, dvě dívky se setkaly s násilím ze strany partnera. „On mě fakt začal i pronásledovat, dokonce když jsem šla z práce, tak furt za mnou, a když jsem fakt už řekla, že já ho nemiluju, že ho nechci, tak mě i zbil,“ dělí se o svou zkušenost Štěpánka. Tři dívky pak zmínily sebevražedné myšlenky či pokusy v minulosti.

Téměř milion týraných

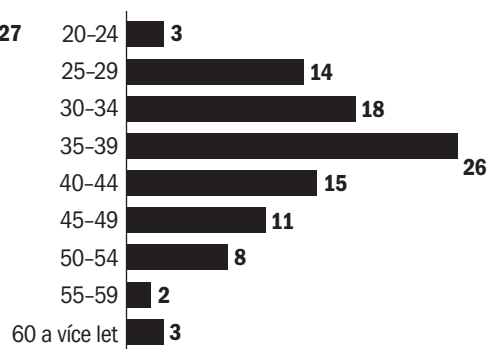
Materiál z výzkumného ústavu má poukázat na to, jak zanedbaná je v Česku péče o dětské oběti domácího násilí. „Neexistuje specializovaná služba, která by jim pomáhala,“ řekla další spoluautorka studie Jana Palonciová. Zmiňuje pouze centrum Locika, které však začalo pracovat teprve loni. Zájem vysoce převyšuje možnosti pražského neziskového zařízení, které jako jediné v zemi poskytuje

Typy domácího násilí (v procentech)

Pozn.: Data vycházejí z údajů o klientkách pobytové služby Acorus. U grafu Věk násilníků chybí v důsledku zaokrouhlení jedno procento. Zdroj: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

Věk násilníků (v procentech)

dětským obětím domácího násilí ucelenou psychotherapeutickou pomoc zaměřenou i na práci s otci, od nichž musely matky s dětmi odejít. Na centrum se obrací více klientů, než je schopno přijmout.

„Děti zůstaly stranou poskytované pomoci,“ soudí Petra Wünschová, vedoucí centra Locika, která dříve pracovala v azylovém domě Acorus. „Čím více dětí prošlo Acorusem, tím více bylo zřejmé, o jak vysoce ohroženou skupinu jde a jakou pomoc potřebují, proto jsme založili zařízení zaměřené na děti.“

Nějakou zkušenost s domácím násilím má podle rok starého průzkumu Simony Pikálkové ze Sociologického ústavu AV 17 procent českých žen. Děti, které v podobných rodinách žijí, zaznamenávají sociální pracovníci podle dlouhodobých statistik ministerstva práce a sociálních věcí ročně zhruba dva a půl tisíce.

Locika se za rok své existence postarala pouze o 150 dětských klientů. Na obdobné bázi funguje také brněnské centrum Spondea. Lidé z ostatních regionů nemají, na koho by se obrátili. Azylové domy a intervenční centra sice v krajích fungují, děti ale nejsou těmi hlavními, na koho je jejich pomoc zaměřena.

Citovaná studie Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí uvádí, že přímými svědky agrese se stalo 89 procent dětí ze zkoumaných rodin zasažených domácím násilím. „Pokud je dítě jen svědkem domácího násilí, je pokládáno za psychicky týrané, protože je to pro něj trauma,“ říká terapeutka Zdena Prokopová, která vede pražský azylový dům Rosa. Psychické otřesy postihují děti v každém věku. Psycholožka vzpomíná na roční dítě, které nepřetržitě křičelo a plakalo. Přestalo s tím až po několika týdnech, kdy nežilo

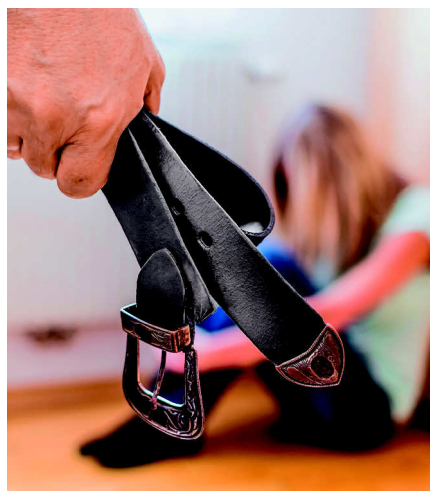
s agresorem, nýbrž v klidném prostředí azylového domu.

Máma neví, co má dělat

V rámci azylového domu Rosa fungují dětské skupiny od roku 2004. Vedou je pedagogové. Pokud dítě potřebuje odbornou pomoc, pošlou ho z Rosy do psychologické poradny nebo k psychiatrovi. Rosa si vede vlastní statistiku, z níž vyplývá, že 47 procent dětí z rodin, kde otec bil matku, zažilo násilí také na vlastní kůži. Za svou kariéru zaznamenala terapeutka Prokopová řadu příkladů dětí, které se rozhodly vzít odpovědnost na sebe a řešit situaci v rodině.

Rosa provozuje i tísňovou linku. Na té se objevila textová zpráva od dívky kolem deseti let. Stálo tam: „Prosím pomozte mi, táta týrá maminku, začal bít i moji sestřičku a maminka neví, co má dělat.“ Pak už jen podpis.

„Dívence jsem napsala, jak si vážím toho, že píše, ale kdyby mi mohla sdělit

▲ **TÉMĚŘ VŠECHNY.** Fyzické násilí zažilo 92 procent klientek azylového domu Acorus.

alespoň adresu, pokusím se sehnat pomoc. Ona skutečně odepsala,“ vypráví Prokopová. Spojila se s příslušným odborem sociálněprávní ochrany dítěte. Vyšlo najevo, že v rodině byly problémy delší dobu, ale matka se o tom bála mluvit. Kdykoli se jí sociální pracovníci ptali, nic nepotvrdila. Když zasáhla její dcera, začala o svých bolestech a strachu mluvit.

Jiné pětileté dítě se rozhodlo skoncovat s otcovým řáděním tím, že vyběhlo na ulici a začalo volat o pomoc. Kolemjdoucí skutečně kontaktoval policii. Terapeutka přičítá uvědomělost dětí působení pedagogů v mateřských a základních školách. Díky nim získávají děti vědomosti o tom, co je násilí, že není normální, že nejsou povinny ho snášet a že se mají bránit. Prokopová se sama zúčastňuje besed o prevenci násilí a je překvapena, jak otevřeně děti v poslední době reagují a popisují, kdy se samy setkaly s násilím.

Ty svině jedna

Podle studie Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí snášejí ženy násilí v průměru pět let, než se rozhodnou vyhledat pomoc. Samy autorky materiálu ale považují toto číslo za zavádějící. V relativně malém vzorku týraných žen z azylového centra Acorus je údaj ovlivněn několika případy, kdy klientky tolerovaly násilí déle než deset let. Nejčastěji jsou vystaveny agresi tři až čtyři roky.

Ukončit trápení se často rozhodnou právě kvůli dětem. Do centra Rosa například přišla žena s dítětem, které její muž neustále sprostě nadával. „Ani nebyla schopna to přede mnou říct, psala ta slova na lísteček. Přišla k nám, protože ji šokovalo, když to tříletý chlapeček ▶

začal opakovat a začal ji oslovovat „ty svině jedna“. Udělalo se jí z toho zle a začala hledat řešení,“ uvedla terapeutka Prokopová.

Oběťmi domácího násilí nejsou pouze ženy, problém se ale z převážné většiny týká právě jich. Studie výzkumného ústavu uvádí, že jsou útokům tyranů nejčastěji vystaveny ženy mezi 25 a 39 roky. „Nejvyšší relativní riziko útoku je ve věku 35 až 39 let,“ říká Paloncyová. Starší generace ale podle studie mohou být méně sdílné, protože považují partnerské násilí do jisté míry za součást těchto vztahů.

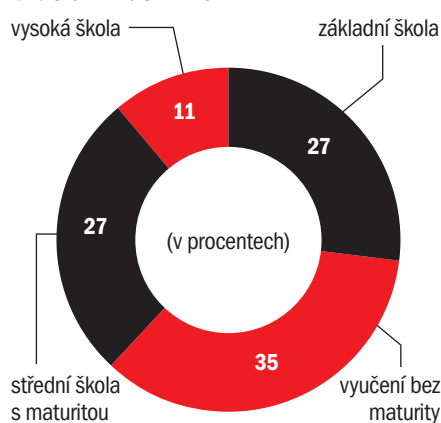
Určitou roli při napadení hraje i vzdělání. U žen se základním vzděláním znamenala studie zvýšené riziko fyzického napadení, u vysokoškolaček byl naopak zjištěn nižší podíl sexuálního napadení.

Mám štěstí na modřiny

Týrané matky berou násilí jako součást všedního dne. „Byla jsem tak zdeptaná, že jsem přijala manželovu verzi, jak si za všechno můžu sama a že on nemá jinou možnost, než mě mlátit. To, co vám říkám, mi dnes zní naprosto šíleně, ale přesně v tom jsem žila,“ vzpomíná dvatřicetiletá Lucie. manželovo bití snášela téměř tři roky. Při výprasku se snažila nevydat ani hlásku. Nechtěla, aby se její šestiletá dcera dozvěděla cokoli o realitě vztahů mezi rodiči.

Podle odborníků se ženy za násilí v rodině také často stydí a nechtějí s ním vyjít na světlo. Jindy se zklamaly poté, co jim někdo odmítl pomoc, a smířily se s tím, že jsou odkázány jen samy na

Vzdělání násilníků

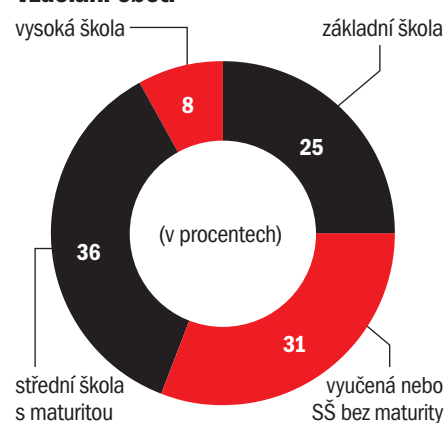
Pozn.: Data vycházejí z údajů o klientkách pobytové služby Acorus. Zdroj: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

sebe. Lucie se k akci odhodlala až v momentě, kdy ji muž shodil ze schodů v jejich rodinném domě. Uvědomila si, že by dcera mohla zůstat bez matky, tak zavolala policii. „Mám štěstí, že se mi modřiny dělají velmi snadno a policistům jsem nemusela skoro nic vysvětlovat,“ snaží se Lucie zlehčit svou dřívější situaci.

Jestliže se ani týrané ženy nedokážou ve své situaci zorientovat, pro děti je to ještě složitější. Také ony samy sebe označují za viníky. Myslí si, že otec zuří hlavně kvůli nim. Od terapeutů potřebují slyšet, že za nic nemohou.

Už v raném věku se řídí vzory dospělých. Stavějí se do role, kterou si osvojily v rodině. Oběť, nebo agresor. Studie výzkumného ústavu popisuje, že týraná matka ztrácí v očích dětí „rodičovskou kompetenci“. Když dostává stejně

Vzdělání obětí

tresty jako ony, považují ji za sobě rovnou a podle toho se k ní často chovají.

Agresori na terapii

Trauma se na dětech často odrazí i v dospělosti. Ukazuje se, že agresivní partner býval v dětství svědkem násilí ve vlastní rodině. „Zmíněn byl případ klientky původem z Ukrajiny, s násilným partnerem žili ve společné domácnosti s jeho rodiči. Jednoho dne ji zbil tak, že to na ní bylo vidět – vyslechla pak rozhovor tchána se svým mužem. Vysvětloval mu, jak ji musí bít, aby to nebylo vidět,“ popisuje studie.

Jeden z autorů tohoto článku zná dobře i bývalého manžela týrané Lucie. Ten zase vyprávěl, jak sám za každou maličkost dostával výprask kabelem od vysavače. Na trest čekával svlečený donaha v dětském pokoji. Z týraných dětí se domácí agresori nestávají automaticky, pokud se ale násilí v rodině nepodchytí včas, mohou to začít vnímat jako normu chování. „Zhruba jedna třetina otců s námi spolupracuje. Většina z nich zažila domácí násilí či nevhodné zacházení v dětství,“ konstatuje Petra Wünschová. Tito muži podle ní vnímají násilí jako způsob, jak udržet rodinu, a svůj problém si neuvědomují. Agresorům mají pomoci různé terapeutické skupiny, kam je občas posílá i soud. Jedna z nich se koná právě v centru Locika. „Zpočátku probíhají individuální pohovory, posléze se soustředíme na to, jak měnit násilné chování a způsoby reakcí. Mužům pomáhá, když ve skupině slyší mluvit ostatní, kteří se ocitli ve stejné situaci,“ říká Wünschová.

Nejde to ovšem se všemi agresivními partnery. Tuto terapii většinou podstupují pouze ti, kterým na dětech velmi záleží. Rodiny to sice dohromady nedá, ale pomůže to dětem navázat vztah k otcům, k nimž ztratily důvěru.

Tomáš Menschík, Pavel Cechl ■

■ Policistka: Oběti se k agresorům občas vrací

Kromě pracovníků intervenčních center se s oběťmi domácího násilí setkávají i policisté. K zásahu je zpravidla volají sousedé nebo někdo z rodiny, protože ohrožené osoby k tomu nemají odvahy.

„Zasahovali jsme u případu, kdy nás matka po sedmnáctiletém týrání zavolala až v okamžiku, kdy se dcera pokusila o sebevraždu,“ říká pražská policistka Ludmila Nováková, jež se na tyto trestné činy specializuje. Muž sice skončil na osm let ve vězení, dětem to ale už moc nepomohlo. Otcovo chování převzaly jako normu. Syn je nyní trestně stíhán kvůli násilným trestným činům.

Samy oběti přitom často nechtějí svého bývalého partnera nechat stíhat. „Vyděsí je, když se dozvědí, že budou muset podstoupit psychologické a psychiatrické vyšetření,“ říká Nováková. Mají pocit, že něco provedly.

Problémy jsou pak i u soudního jednání, kdy se oběti už postupně zotavily a občas jim jejich předchozí zkušenost nikdo nevěří.

Pokud navíc stráví nějakou dobu například v azylovém domě, chtějí na týrání co nejrychleji zapomenout a trestní oznámení stáhnou. Postačí jim odluka nebo rozvod.

Některé osoby jsou bohužel na agresorovi ekonomicky i jinak závislé, takže i když stráví nějaký čas bez něho – například v azylovém domě –, zase se k němu vrací. To se stává především tehdy, jsou-li oběťmi seniory a agresory jejich děti. Zkrátka jim jako svým potomkům odpustí téměř vše. „Návraty se bohužel týkají i matek s dětmi, protože příjem z rodičovské je minimální a ony z něj nevyžijí,“ říká Nováková. Ženy navíc nemají většinou kam jít, protože je jejich partner odtrhl od rodiny i přátel a nabídka sociálního bydlení je v Česku malá.

•pcl• ■